

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра теорії, історії та філософії права

ЗАТВЕРДЖУЮ

Мершин, проректор НАВС
Іолюковий, поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

2024

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРИКЛАДНА ЛОГІКА

Статус дисципліни: обов'язкова
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Ступінь вищої освіти: магістр
Галузь знань: 28 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма: Публічне управління та адміністрування
Форма здобуття вищої освіти: заочна
Мова навчання: українська
Форма підсумкового контролю: залік

Київ – 2024

Розробник:

Роман МИХАЙЛЕНКО, доцент кафедри, кандидат філософських наук,
доцент.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри теорії, історії та філософії
права Національної академії внутрішніх справ
17 жовтня 2024 року, протокол № 5

Завідувач кафедри

Максим ПЕНДЮРА

Схвалено науково-методичною радою НАВС
«25» жовтня 2024 року, протокол № 9

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЄВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).	
протокол засідання кафедри	протокол науково-методичної ради
від _____. 202__.	від _____. 202__.

Завідувач кафедри

Голова НМР

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).	
протокол засідання кафедри	протокол науково-методичної ради
від _____. 202__.	від _____. 202__.

Завідувач кафедри

Голова НМР

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).	
протокол засідання кафедри	протокол науково-методичної ради
від _____. 202__.	від _____. 202__.
	Голова НМР

Завідувач кафедри

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом навчальної дисципліни «Прикладна логіка» є стратегії та методики ефективного застосування засобів традиційної та сучасної логіки у конкретних галузях науки і практичної діяльності, зокрема у сферах права, державного управління та адміністрування.

Мета й завдання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Прикладна логіка» є ознайомлення здобувачів вищої освіти із застосуванням сучасних логічних знань та методів у конкретних галузях науки і практичної діяльності, зокрема у юридичній теорії та практиці; розвиток правового, логічного, критично-орієнтованого мислення як елементу професійної та методологічної культури фахівця.

Основні завдання вивчення дисципліни «Прикладна логіка» полягають у тому, щоб навчити здобувачів вищої освіти: ефективно застосовувати методологічний інструментарій логіки при аналізі соціально-правових явищ, конструювати коректну аргументацію; критично аналізувати юридичну термінологію та дефініції; обґрунтовано витлумачувати правові документи; розпізнавати логічні помилки в міркуваннях, прийоми маніпулювання з боку співрозмовника і протистояти їм; застосовувати логічні методи у процесі адміністративно-управлінської діяльності, а також у науково-дослідницькій роботі.

Постреквізити: сучасні методології науково-управлінських досліджень, комунікативна діяльність в публічному управлінні.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні набути наступні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК04. Здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.

ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.

Фахові компетентності (ФК):

ФК09. Здатність здійснювати наукову та дослідницьку діяльність у сфері публічного управління та адміністрування.

ФК10. Здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Програмні результати навчання:

ПРН02. Розв'язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проекти нормативно-правових актів для їх усунення.

ПРН08. Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.

ПРН12. Планувати і здійснювати наукові та прикладні дослідження у сфері публічного управління та адміністрування, включаючи аналіз проблематики, постановку цілей і завдань, вибір та використання теоретичних і емпіричних методів дослідження, аналіз його результатів, формулювання обґрунтованих висновків.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

об'єкт, предмет, функції, методи логіки як науки, її сутність і призначення,

специфіку предмету логіки як навчальної дисципліни, особливості структури мислення загалом, основні форми та закони мислення;

вміти:

творчо мислити, набути навичок комунікації, навчитись вирішувати складні проблеми та бути лідером;

володіти навичками:

сформувати навички ефективно застосовувати професійні знання на практиці, навчитись самостійно приймати рішення.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма здобуття вищої освіти		заочна форма здобуття вищої освіти	
	д/б	ксф	д/б	ксф
Кількість кредитів ECTS – 1	рік підготовки			
			1	1
	Семестр			
			1	1
Загальна кількість годин – 30	Лекції			
			2	2
	Семінарські			
			6	6
	Практичні			
	Самостійна робота			
			22	22
	Вид контролю			
			залік	залік

3. Тематичний план

№ з/п	Назва тем	Нормативний обсяг годин	Всього годин з висловлювань	З них:			
				Лекцій	Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота
1	Прикладна логіка як методологічна основа юридичної науки та управлінської діяльності	8	2		2		6
2	Логічні критерії коректності юридичного мислення в системі публічного управління та адміністрування	11	3	1	2		8
3	Специфіка юридичної аргументації та її логічні основи	11	3	1	2		8
Усього годин		30	8	2	6		22
Підсумковий контроль – залік							

4. Плани семінарських занять

Форма навчання: заочна
Фінансування: за кошти державного бюджету

Тема 1. Прикладна логіка як методологічна основа юридичної науки та управлінської діяльності (2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Прикладна логіка як галузь наукового знання.
2. Логічний аспект організації діяльності в адміністративно-правовій сфері.
3. Логічні методи побудови міркувань.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Предмет прикладної логіки полягає:

- а) у наведенні ілюстрацій прояву законів логіки у конкретній галузі знання;

- б) у виявленні закономірностей, яким підпорядковуються явища деякої об'єктної області;
- в) у розробці технології ефективного застосування логіки у певній сфері пізнавальної чи практичної діяльності;
- г) у дослідженні логічної будови думки.

Прикладна логіка є:

- а) частиною традиційної логіки;
- б) відносно самостійною сферою наукових досліджень;
- в) галуззю юридичної науки;
- г) компонентом філософської методології.

Прикладна логіка відноситься:

- а) до теоретико-технологічного знання;
- б) до фундаментальних теоретичних наук;
- в) до емпіричного знання;
- г) до світоглядного знання.

Юридична логіка:

- а) є складовою теорії права;
- б) входить до загальнотеоретичної логіки;
- в) являє собою філософський аналіз правових явищ;
- г) досліджує специфіку застосування логічних методів у сфері права.

Особливість юридичних дефініцій полягає:

- а) у їхньому підпорядкуванні логічним правилам визначення;
- б) у спрямованості на досягнення взаємооднозначного відношення між терміном та його змістом;
- в) у припустимості їх неспівмірного характеру;
- г) у їхньому регулюванні не логічними, а правовими нормами.

Легальні дефініції – це:

- а) будь-які визначення змісту понять правової науки;
- б) дефініції, дозволені чинним законодавством;
- в) нормативні визначення правових понять;
- г) дефініції, запропоновані фаховими юристами.

Юридичні терміни:

- а) змістовно прив'язані до певної галузевої терміносистеми;
- б) уніфіковані для всіх юридичних наук;
- в) можуть мати декілька варіантів визначення в одній терміносистемі;
- г) визначаються виключно на основі внутрішнього переконання суб'єктів правотворчої діяльності.

Яка з логічних характеристик застосовна до визначення: «Забезпечення правопорядку – це сфера діяльності державних органів виконавчої влади»:

- а) визначення є логічно коректним;
- б) воно є надто вузьким;
- в) воно є надто широким;
- г) воно не є логічно чітким.

Коректність юридичних класифікацій оцінюється на основі:

- а) логічних правил поділу;
- б) норм чинного законодавства;
- в) рішень уповноважених осіб;
- г) громадської думки.

З якою логічною некоректністю пов'язані колізії норм права:

- а) з неузгодженістю діяльності різних суб'єктів законодавчої діяльності;
- б) з нечіткістю визначення та перехресчуванням сфер дії різних норм;
- в) з прогалинами в системі адміністративно-управлінської діяльності;
- г) з прогалинами в системі нормативного регулювання.

Додаткові питання та завдання

1. Вкажіть та проаналізуйте історичні етапи розвитку логічного знання.
2. Визначте роль античної правосвідомості у формуванні логічних теорій.
3. Вкажіть основні підходи до розуміння напрямків взаємодії логіки та права, що існують у сучасній літературі.
4. Юридична логіка як галузь наукового знання.
5. Історичні взаємозв'язки між логікою і правом

Теми доповідей

1. Історія прикладної логіки.
2. Логічна культура особи та суспільства.
3. Логіка і творчість.
4. Мислення і логіка.
5. Розуміння логосу.

Тема 2. Логічні критерії коректності юридичного мислення в системі публічного управління та адміністрування (2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Принципові основи раціональності мислення та їх юридична специфікація.
2. Дедуктивно-логічні засади побудови міркувань у правовій науці та адміністративній практиці.
3. Недедуктивні умовиводи у юридичних міркуваннях.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Вимога змістовної однозначності форм вираження думок при побудові юридичних міркувань пов'язана з логічним принципом:

- а) визначеності;
- б) несуперечливості;
- в) обґрунтованості;
- г) повноти.

Який з принципів вимагає визнавати лише такі висновки, що логічно випливають з очевидних або раніше доведених підстав:

- а) визначеності;
- б) несуперечливості;
- в) обґрунтованості;
- г) повноти.

Заборона одночасного визнання у ході юридичних міркувань несумісних тверджень передбачена логічним принципом:

- а) визначеності;
- б) несуперечливості;
- в) обґрунтованості;
- г) повноти.

Згідно з яким принципом достатніми можна вважати лише такі підстави, на основі яких можна прийняти логічно однозначне рішення:

- а) визначеності;
- б) несуперечливості;
- в) обґрунтованості;
- г) повноти.

У разі можливості прийняття взаємовиключних рішень на підставі певної сукупності правових норм останню можна вважати:

- а) неповною;
- б) суперечливою;
- в) невизначеною;
- г) несистематизованою.

Якщо нормативно-правова база регулювання певних відносин не забезпечує можливості кваліфікації дії А, що входить до системи таких відносин, то така база є:

- а) неповною;
- б) суперечливою;
- в) невизначеною;
- г) несистематизованою.

Чим зумовлений доказовий характер умовиводів, покладених в основу критеріїв коректності юридичних міркувань:

- а) істинністю засновків;
- б) взаємною сумісністю засновків;
- в) категоричністю (логічною однозначністю) висновків;
- г) дедуктивним характером таких умовиводів.

Який висновок є логічно коректним за наступних умов: а) будь-яка дія, що має ознаку А, має також ознаку В; б) усі дії типу А характеризуються ознакою С:

- а) усі дії типу В мають також ознаку С;
- б) принаймні деякі дії В мають ознаку С;
- в) існують дії В, що не мають ознаки С;
- г) жодного обґрунтованого висновку зробити неможливо.

Коли відомо, що обставина А є однією з достатніх умов для визнання наслідку В, а також факт, несумісний з обставиною А, то коректним буде висновок про:

- а) хибність В;
- б) істинність В;
- в) недостатність умов для визнання чи відхилення В;
- г) суперечливість наведених умов.

Нехай відомо, що у разі хибності версії А, цього буде достатньо (але не необхідно!) для визнання наслідку В; при цьому останній суперечить наявній системі перевірених доказів. Тоді:

- а) версія А є істинною;
- б) версія А є хибною;
- в) версія А лишається невизначеною;
- г) висновок щодо версії А не буде обґрунтованим через суперечливість наведених умов.

Додаткові питання та завдання

1. Визначте критерії логічної особливості правових понять.
2. Виявіть структурні особливості логічного змісту поняття «злочин».
3. Дайте повну логічну характеристику наступних понять: адвокат, арешт.
4. Метод формалізації. Можливості застосування формально логічних методів.
5. Дефініція (визначення) поняття. Роль визначень у праві.

Теми доповідей

1. Дефініції юридичних понять.
2. Застосування логіки понять у юридичній науці.
3. Логічний аналіз юридичної термінології нормативно-правового акту.
4. Поняття і слово.

5. Право і його вираження.

Тема 3. Специфіка юридичної аргументації та її логічні основи (2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття:

1. Змістовні та методологічні особливості юридичної аргументації.
2. Логічні основи аргументації та техніка їх застосування в юриспруденції.
3. Технологія здійснення доказових процедур.

Завдання для вирішення та обґрунтування правильної відповіді (тести)

Основний зміст аргументації полягає:

- а) у зібранні фактичних матеріалів та свідчень;
- б) в обґрунтуванні певного висновку на підставі істинних аргументів;
- в) у демонстрації слабкості позиції опонуючої сторони;
- г) у психологічному схиленні опонента до визнання певного висновку.

Головною метою юридичної аргументації є:

- а) прийняття законного та справедливого рішення;
- б) перевірка усіх зібраних свідчень;
- в) обґрунтування слушності законодавчих норм;
- г) окреслення версій картини досліджуваних подій.

До особливостей юридичної аргументації належить:

- а) прагнення встановлення істини;
- б) використання логічних методів доведення;
- в) регламентованість чинним законодавством;
- г) застосування штучно-мовних засобів при побудові аргументаційних процедур.

На відміну від логічного доведення, при юридичному доказуванні:

- а) широко використовується метод аналогії;
- б) застосовується метод «доведення від антитези»;
- в) міркування будуються виключно на строгих дедуктивних схемах;
- г) не використовуються методи психологічного впливу на аудиторію.

Застосування логічних методів доведення при побудові юридичної аргументації має на меті:

- а) демонстрацію того, що висунута версія не суперечить зібраній доказовій базі;
- б) здійснення огляду всіх можливих версій розвитку досліджуваних подій;

- в) психологічне схилення учасників доказового процесу до визнання висунутої тези;
- г) нівелювання моменту суб'єктивізму при виробленні та обґрунтуванні процесуальних рішень.

Логічним критерієм достатності аргументів для обґрунтування висунутої тези є:

- а) можливість виведення на підставі наявних аргументів суперечливих наслідків як з тези, так і з антитези;
- б) отримання на підставі таких аргументів несумісних логічних наслідків з припущення антитези при відсутності таких наслідків із самої тези;
- в) неможливість виведення на базі цих аргументів суперечливих висновків ні з тези, ні з антитези;
- г) відсутність суперечностей у самій системі аргументів.

Якщо зібрана доказова база дозволяє відхилити (як несумісні з нею) і тезу, і антитезу, то:

- а) вона не є достатньою ні для доведення, ні для спростування тези;
- б) на її підставі тезу можна вважати доведеною;
- в) на її підставі тезу можна вважати спростованою;
- г) така система доказів не може бути базою для аргументації.

Проблемність обґрунтування за аналогією найбільшою мірою зумовлена:

- а) труднощами уподібнення різних випадків;
- б) можливістю неоднозначної оцінки подібності випадків за формальними ознаками;
- в) тим, що аналогія ніколи не буває строгою;
- г) тим, що доказовою силою володіють лише міркування, засновані на дедуктивних схемах.

Яка з методик юридичної аргументації передбачає наступне: якщо окрема норма застосовується до конкретної категорії осіб або об'єктів, то ця норма також застосовується до осіб та об'єктів, які подібні у відповідних відношеннях:

- а) argumentum a contrario;
- б) argumentum a fortiori;
- в) argumentum a simili;
- г) argumentum a completudine.

Яка з методик передбачає, що у разі наявності конкретної норми, призначеної для регулювання певного типу ситуацій (на що явно вказано у змістовному формулюванні самої норми), ця норма не застосовується до випадків, що не належать до даної категорії:

- а) argumentum a contrario;
- б) argumentum a fortiori;

- в) argumentum a simili;
- г) argumentum a completudine.

Додаткові питання та завдання

1. Визначте, якими логічними засобами забезпечується достовірність у процесі доказування.
2. Проаналізуйте види елементарних актів доказування.
3. Співвідношення логічного доведення та юридичного доказування.
4. Проаналізуйте індуктивні методи встановлення причинних зв'язків та можливості їх застосування у слідчій практиці.
5. Співвідношення спростування в логіці та в юридичній практиці.

Теми доповідей

1. Логічне доведення та процес доказування в кримінальному процесі.
2. Логічні аспекти доказування у цивільному процесі.
3. Логічний аспект аналізу судових доказів.
4. Методи аргументації у судових дебатах.
5. Логічні критерії вибору конкуруючих правових гіпотез та слідчих версій.

5.Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Прикладна логіка як методологічна основа юридичної науки та управлінської діяльності

Тестові завдання

Використання методу логічної формалізації при аналізі правових норм, фактів та свідчень пов'язане з:

- а) прагненням максимальної визначеності та узагальнюваності процедур такого аналізу;
- б) забезпеченням детальнішого зосередження на змістовних нюансах аналізованих явищ та подій;
- в) метою більш стислого вираження думок;
- г) фаховою спеціалізацією юридичних текстів.

Основною логічною вадю природних мов є:

- а) брак засобів вираження змісту думки;
- б) їхня семантична неоднозначність;
- в) надлишково конкретний характер та труднощі у передачі абстрактно-загальних знань;
- г) відсутність кореляції між граматичною будовою мови та логічною будовою думки.

Якщо правова кваліфікація конкретно взятої дії виконується шляхом її підведення під певну норму закону, то такий хід міркування є:

- а) індуктивним;
- б) дедуктивним;
- в) за аналогією;
- г) за правилами визначення.

Логічною основою будь-яких узагальнень правового досвіду є:

- а) індукція;
- б) дедукція;
- в) аналогія;
- г) правова традиція.

Аналогія закону – це:

- а) наявність однакових нормативних положень у законодавствах різних держав;
- б) подібність у структурі нормативно-правових актів;
- в) прийняття рішень на підставі закону, що регламентує відносини, подібні до розглядуваних, за умови відсутності у законодавстві прямої норми;
- г) у разі наявності пробілів у законодавстві, прийняття рішення на підставі загальних принципів права.

Елементарною структурною формою думки є:

- а) судження
- б) умовиводи
- в) поняття
- г) уявлення

В чому полягає методологічне значення логіки:

- а) логіка розробляє й систематизує критерії раціональності міркувань та теоретичний інструментарій їх оптимізації
- б) в прагненні отримати адекватні знання про досліджувані об'єкти
- в) у гарантуванні істинних результатів аналітичних процедур
- г) у забезпеченні ефективного вирішення будь-якої проблеми

Яке призначення формалізованої мови логіки:

- а) для використання виключно у відповідній фаховій сфері
- б) для чіткого вираження структурних форм думки та логіко-функціональних зв'язків між компонентами міркування
- в) для гарантування правильності міркувань
- г) для задоволення потреб практики судочинства та ораторського мистецтва

Що є об'єктом вивчення логіки:

- а) побудова міркувань
- б) структура пізнавального процесу
- в) відношення мислення до буття
- г) основи вищої нервової діяльності

Які форми не притаманні чуттєвому пізнанню:

- а) уявлення
- б) сприйняття
- в) відчуття
- г) поняття, судження, умовивід

Завдання для самостійного вивчення

1. Дослідіть особливості організації та техніки побудови міркувань у сфері юриспруденції.
2. Порівняйте підхід до визначення юридичних термінів з дефінітивними прийомами інших наук.
3. Дослідіть можливості та переваги застосування логічних методів побудови міркувань у юридичній науці та адміністративній практиці.
4. Пригадайте з курсу загальної логіки зміст дедуктивних, індуктивних методів міркування та методу аналогії, а також їхню значущість для права.
5. Поясніть, чому досягнення методологічної єдності логічних та правових основ організації фахової діяльності юриста є головним завданням прикладної (юридичної) логіки.

Практичні завдання

1. Обґрунтуйте, чому у юридичних терміносистемах спостерігається уникнення синонімії та різних варіантів визначення одного й того ж поняття?
2. Визначте та схематично зобразіть логічні відношення між обсягами наступних понять:
 - а) умисна дія, неумисна дія, злочин;
 - б) нормативний документ, конституція, кодекс;
 - в) логіка, формальна логіка, прикладна логіка.
3. Дайте логічний аналіз наступної легальної дефініції (визначте її вид, структуру та відповідність логічним вимогам): «Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність».
4. Визначте логічну будову твердження: «Якщо дія є нормативно нейтральною, то вона не є ні забороненою, ні обов'язковою» та подайте її у вигляді відповідної формули.
5. Наведіть приклади застосування індуктивних методів при побудові юридичних міркувань.

Теми рефератів

1. Співвідношення предметів загальної та прикладної логіки.
2. Історія розвитку прикладної логіки.
3. Логіка і право.

4. Логічні та юридичні аспекти діяльності у правовій сфері: проблеми взаємоузгодження.
5. Методологічна специфіка фахової діяльності юриста та логіка її організації.

Тема 2. Логічні критерії коректності юридичного мислення в системі публічного управління та адміністрування

Тестові завдання

Який висновок можна зробити з таких підстав: а) оскільки певна обставина справи не може мати інших пояснень, окрім А і В (які не є взаємовиключними), то хоча б одна з версій – А або В – має підтвердитись; б) підтвердилася версія А; отже:

- а) версія В є хибною;
- б) версія В є істинною;
- в) версія В лишається невизначеною;
- г) хибні обидві версії.

Якщо свідчення про істинність А несумісне зі свідченням про хибність В, то за умови підтвердження А:

- а) В буде істинним;
- б) В буде хибним;
- в) В буде невизначеним (через недостатність підстав);
- г) А і В суперечитимуть одна одній.

Яка з характеристик відноситься до наступного міркування: «З огляду на те, що у розслідуванні справі спостерігається той самий спосіб вчинення протиправних дій, що й у двох попередніх епізодах за участю підозрюваного Н., то Н. є причетним до цієї справи»:

- а) строга (доказова) аналогія;
- б) повна індукція;
- в) нестрога аналогія;
- г) неповна індукція.

Якщо за умов А, В і С, як свідчать результати слідчого експерименту, спостерігається наслідок D, а за умов А і В цей наслідок відсутній, то, імовірніше за все, С є причиною D. У цьому міркуванні застосовано:

- а) дедуктивний метод;
- б) індуктивний метод;
- в) метод аналогії;
- г) метод спроб та помилок.

Правила логічного впливання є застосовними у якості критеріїв коректності побудови юридичних міркувань:

- а) виключно по відношенню до аналізу подій на певний фіксований момент часу;
- б) лише в межах аналізу подій, що сталися у різні моменти часу;
- в) в обох згаданих випадках;
- г) в жодному з цих випадків.

За кількістю засновків умовиводи поділяють на?

- а) безпосередні та опосередковані
- б) нема правильної відповіді
- в) індуктивні та дедуктивні
- г) повну та неповну індукцію

За обґрунтованістю отриманого висновку умовиводи поділяють на?

- а) демонстративні та правдоподібні (імовірнісні)
- б) традитивні, індуктивні та дедуктивні
- в) індуктивні та дедуктивні
- г) безпосередні та опосередковані

Який висновок випливає з наступного міркування: “Жоден злочин не є правомірною дією. Всі злочини не схвалюються християнською етикою”?

- а) всі правомірні дії схвалюються християнською етикою
- б) деякі правомірні дії не схвалюються християнською етикою
- в) існують правомірні дії, що схвалюються християнською етикою
- г) однозначна відповідь неможлива

Яке визначення поняття є правильним?

- а) одиниця мови, котра розкриває зміст думки
- б) висловлювання, в якому відображаються суттєві ознаки якогось явища
- в) думка про предмет (процес, явище) з точки зору тих його суттєвих ознак, на підставі наявності яких він може бути однозначно віднесеним до певного класу об’єктів
- г) одиниця думки

Що складає логічні характеристики будь-якого поняття?

- а) його визначення
- б) смисл та предметне значення
- в) зміст та обсяг
- г) знак та його значення

Завдання для самостійного вивчення

1. Ознайомтеся з технологією застосування принципів та законів міркування в процесі аналізу та оцінювання нормативних основ права, фактичних матеріалів, свідчень та доказових процедур.
2. Визначте підстави розрізнення доказових та недоказових міркувань.
3. З’ясуйте зміст відношення логічного впливання між думками та закономірний характер його правил.

4. Засвойте основні правила побудови доказових міркувань, їх логіко-семантичні обґрунтування та техніку застосування в юриспруденції.
5. З матеріалів фондових текстів лекцій ознайомтеся зі змістом та координацією синхронічних і діахронічних підходів у логіці права.
6. З курсу загальної логіки пригадайте зміст індуктивних методів узагальнення та встановлення причинно-наслідкових зв'язків; обґрунтуйте їх значущість для юридичної практики.

Практичні завдання

1. Наведіть приклади порушення принципів визначеності та несуперечності при побудові юридичних міркувань.
2. Чи дотримано принципу обґрунтованості у наступному міркуванні: «Оскільки у квартирі підозрюваного під час обшуку було виявлено частину викрадених речей, а також на місці злочину знайдено сліди його взуття та дактилоскопічні відбитки, то він є причетним до розслідуваної крадіжки»?
3. Чи є доказовим умовивід: «Якщо дія А ніколи не призводить до наслідку В, а явище В у жодному разі не може бути причиною ситуації С, то дія А не може призвести до ситуації С»?
4. Який висновок є логічно коректним за наступних умов: а) будь-яка дія, що має ознаку А, має також ознаку В; б) усі дії типу А характеризуються ознакою С?
5. Перевірте, чи є достатніми наступні засновки для отримання доказового висновку про істинність версії D:
 - а) підтвердження обставини С є достатньою умовою для доведення версії А;
 - б) за розглядуваних умов хоча б одна з версій – В або D – має бути істинною (оскільки низка фактичних обставин виключає інші варіанти розвитку подій);
 - в) у разі ситуації В має підтвердитись обставина С;
 - г) версія А виявилася несумісною з наявними перевіреними фактами.

Теми рефератів

1. Методологічний зміст основних принципів мислення та особливості їх реалізації у сфері права.
2. Зв'язок принципових основ юридичного мислення з основними законами логіки.
3. Співвідношення логічних та юридичних законів.
4. Методологічне значення критеріїв логічної раціональності для організації адміністративно-управлінської діяльності.
5. Дедуктивно-логічні основи кваліфікації.

Тема 3. Специфіка юридичної аргументації та її логічні основи

Тестові завдання

До юридичних умов прийнятності доказів відносяться:

- а) докази мають бути обґрунтованими незалежно від тези;

- б) докази повинні бути отримані в результаті діяльності уповноважених на те посадових осіб та державних органів;
- в) докази не повинні бути взаємовиключними;
- г) докази мають бути достатніми підставами для обґрунтування тези.

До логічних умов прийнятності доказів належать:

- а) докази мають бути отримані із передбаченого законом джерела;
- б) вони мають бути отримані у встановленому законом процесуальному порядку;
- в) докази повинні бути зафіксовані у передбачений кримінально-процесуальним законом спосіб;
- г) докази мають бути істинними, несуперечливими та достатніми у своїй сукупності для однозначного визнання чи відхилення тези.

Чи є логічно прийнятною для обґрунтування версії С наступна система аргументів: 1) обставина А є достатньою підставою для С; 2) у разі хибності свідчення В, С також буде хибною; 3) ситуації А і В є несумісними (при цьому обидві можуть виявитися недійсними); 4) обставина А є фактично підтвердженою:

- а) так, ці аргументи доводять версію С;
- б) ні, ці аргументи, навпаки, спростовують версію С;
- в) ці аргументи неприйнятні через їх суперечливість;
- г) ці аргументи недостатні для обґрунтування версії С.

Нехай маємо такі аргументи: 1) за умови хибності А версія В буде істинною (але не навпаки); 2) виключена одночасна істинність В і С, однак можливою є їх одночасна хибність; 3) хоча б одна з версій – А або С – має підтвердитись. Вони дозволяють:

- а) спростувати версію А та довести версію С;
- б) лише довести версію А;
- в) довести версію А та спростувати версію С;
- г) довести версію С та спростувати версію В.

Аргументи: 1) А є достатньою (але не необхідною) умовою визнання В; 2) принаймні одне – В або С – має бути істинним; 3) було встановлено хибність С

- а) є суперечливими;
- б) є достатніми для доведення А;
- в) є достатніми для спростування А;
- г) не є достатніми для визнання чи відхилення А.

В якому із варіантів правильно вказано логічну категорію, під яку підводяться поняття “доведення” і “спростування”:

- а) форма мислення
- б) структура поняття

- в) логічний закон
- г) логічна операція

У структурі аргументації є:

- а) зміст, обсяг
- б) суб'єкт, предикат
- в) визначувана та визначаюча частини
- г) теза, аргументи, демонстрація

Що є предметом дослідження теорії аргументації:

- а) способи та правила побудови обґрунтування та критики
- б) структура демонстрації
- в) засоби переконання аудиторії за допомогою мовленнєвого впливу
- г) наведення аргументів

Яка із наведених логічних помилок у доведенні і спростуванні виникає при порушенні правил по відношенню до аргументів:

- а) відсутнє відношення впливання чи підтвердження
- б) коло в аргументації
- в) підміна тези
- г) втрата тези

Яка із наведених логічних помилок у доведенні і спростуванні виникає при порушенні правил по відношенню до демонстрації:

- а) недоведена підстава
- б) відсутнє відношення впливання чи підтвердження
- в) аргумент до публіки
- г) хибна підстава

Завдання для самостійного вивчення

1. Познайомтеся з деякими справами за участю відомих юристів та проаналізуйте методику побудови їхньої стратегії.
2. З'ясуйте, які підстави визнаються за критерії доказовості аргументації за процесуальним законодавством України.
3. Ознайомтеся з додатковою інформацією щодо методологічної специфіки юридичної аргументації (зокрема, поданою у монографії Щербини О.Ю. «Логіка та юридична аргументація»).
4. Більш широку інформацію про можливості використання засобів сучасної логіки в юридичній науці та практиці отримайте з монографії: Гвоздік О.І. Логічні числення: принципи побудови та застосування в юриспруденції. – К., 2003.
5. Доберіть ілюстративні матеріали з юридичної практики стосовно застосування різних методів побудови аргументації.

Практичні завдання

1. Дайте логічну характеристику наступній позиції: «Головне в юридичній аргументації полягає не у її логічному аналізі, а у знанні тих чинників, що впливають на думку суддівської колегії, а, отже, у можливості передбачення того, як саме голосуватимуть судді».
2. Чи можна вважати обґрунтованим висновок, який неможливо спростувати? Чому?
3. Проаналізуйте аргументацію: «Теза Т може обґрунтовано вважатися хибною, оскільки вона логічно впливає з аргументів, що виявилися невідповідними дійсності».
4. Поясніть, чим відрізняється «доведення» від «підтвердження».
5. Чи можна обґрунтовано визнати свідчення А неправдивими на підставі таких аргументів:
 - 1) якщо свідчення А вірні, то мають підтвердитись обставини В та С;
 - 2) В є логічним наслідком ситуації D;
 - 3) С впливає з Е;
 - 4) Ситуації D та Е є несумісними?

Теми рефератів

1. Логічні основи теорії доказування в кримінальному процесі.
2. Співвідношення логічних, психологічних та юридичних аспектів аргументації.
3. Методологічне значення логіки аргументації як критерію доказовості.
4. Сучасні тенденції розвитку логічної теорії аргументації.
5. Теорія аргументації в романо-германській та англосаксонській правових системах: порівняльний аналіз.

6. Індивідуальні завдання (не передбачені навчальним планом)

7. Методи навчання

Під час освітнього процесу використовуються методи навчання: бінарні, частково-пошукові; *словесні методи* (лекція, розповідь-пояснення), *наочні* (ілюстрація), *практичні* (репродуктивні, проблемно-пошукові, інтерактивні (дискусія); частково-пошукові, проблемні, дальтон-технологія, активні та інтерактивні, інформаційні й евристичні («мозковий штурм», синектики, Сократів діалог, аналогій, стоп-кадр, ПОПів-формула, дискусія, термінологічний бій, синтез думок), метод ситуацій (ситуація-вправа, ситуація-оцінка, ситуація-проблема, ситуація-ілюстрація), імпульс-повідомлення, незакінчені речення, складання коментованої схеми навчального питання.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Форми контролю – усне та письмове опитування. Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань, передбачених програмою.

Методи поточного контролю:

- усне опитування (бліц-опитування, фронтальне опитування);
- робота за індивідуальними завданнями;
- тестування;
- поняттєве вправлення;
- групові завдання, що передбачають розв'язання або підготовку проблемних ситуацій.

При поточному контролі оцінюються усні виступи, вирішення практичних завдань і тестів, творчі й проектні роботи.

Методи підсумкового контролю: усна відповідь або тестування.

При підсумковому контролі застосовується 100-бальна шкала оцінювання, а також національна система (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) та система ECTS (A, B, C, D, E, F, FX).

Оцінювання результатів навчання

Накопичення балів з тем за усі види робіт				Підсумковий контроль	Підсумков а кількість балів
max 60%				max 40 %	max 100 %
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Самостій на робота	Залік	
5	5	5	5	40	100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота

66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

Програми та силабус навчальної дисципліни, мультимедійна система з можливостями візуальної презентації навчальних матеріалів у вигляді слайдів та аудіо-/відео-, тексти лекції, навчально-методичні матеріали на офіційному вебпорталі НАВС «Дистанційні курси».

10. Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Предмет прикладної логіки.
2. Прикладна логіка як наука та навчальна дисципліна.
3. Значення вивчення науки логіки для професійної діяльності.
4. Юридична логіка як галузь наукового знання.
5. Особливості юридичної практики та основні напрямки специфікації логічних методів при її організації.
6. Логіка понять та як основа логіки права.
7. Функціональні відзнаки юридичної термінології та логічні умови її строгої визначеності.
8. Специфіка юридичних дефініцій; їх коректність з точки зору логічних правил визначення.
9. Логіка побудови нормативних (легальних) дефініцій.
10. Класифікаційні та кодифікаційні процедури у юриспруденції як сфера застосування логічних правил поділу.
11. Логіко-семантичні засоби співвіднесення правових понять та їх методологічне значення для прийняття кваліфікаційних рішень.
12. Логічна формалізація як засіб ефективного аналізу юридичних текстів.
13. Методика виявлення логіко-функціональних залежностей між структурними компонентами правових норм, фактичних матеріалів та свідчень; її значущість для інтенсифікації аналітико-пошукових дій та доказових процедур.
14. Можливості та переваги застосування логічних методів побудови міркувань у юридичній науці та практиці.
15. Дедуктивні та індуктивні методи у юриспруденції.

16. Метод аналогії та його значущість для права.
17. Єдність логічних та правових основ організації фахової діяльності юриста як головне завдання прикладної (юридичної) логіки.
18. Принципи логічної визначеності, обґрунтованості, несуперечності та достатності (повноти) як базові умови раціональності мислення: їх концептуальний зміст та особливості реалізації у сфері права.
19. Зв'язок принципових основ юридичного мислення з основними законами логіки.
20. Співвідношення логічних та юридичних законів.
21. Технологія застосування принципів та законів міркування в процесі аналізу та оцінювання нормативних основ права, фактичних матеріалів, свідчень та доказових процедур.
22. Методологічне значення критеріїв логічної раціональності для організації адміністративно-управлінської діяльності.
23. Підстави розрізнення доказових та недоказових міркувань.
24. Поняття логічного впливання та закономірний характер його правил.
25. Формулювання висновку у справі шляхом його отримання на основі юридичних норм та логічних законів як різновид дедуктивного умовиводу.
26. Дедуктивно-логічні основи кваліфікації.
27. Правила побудови доказових міркувань: їх логіко-семантичні обґрунтування та техніка застосування в юриспруденції.
28. Координація синхронічних та діахронічних підходів у логіці права.
29. Логічний зміст індукції та її роль у правовому мисленні.
30. Теоретичні узагальнення у правовій науці та нормотворча практика як сфери застосування індуктивних умовиводів.
31. Індуктивні методи встановлення причинно-наслідкових зв'язків та їх використання у юридичній практиці.
32. Аналогія як комбінований (індуктивно-дедуктивний) умовивід.
33. Аналогія права та аналогія закону: логічний зміст та юридичні умови застосовності.
34. Використання недедуктивних умовиводів при формулюванні версій.
35. Логічна та юридична аргументація: спільні та відмінні риси.
36. Види аргументації: емпірична та теоретична, дедуктивна та недедуктивна (правдоподібна), доказова та недоказова.
37. Дискусія, її види та прийоми ведення.
38. Особливості здійснення доказових процедур у процесуальній практиці.
39. Методологічна специфіка юридичної аргументації.
40. Конструктивне поєднання логічного дедуктивізму з недедуктивними, змістовно-аналітичними, психологічними, риторичними та іншими підходами до юридичного доказування.
41. Співвідношення логічних та гендерно-психологічних аспектів аргументації.
42. Теорія аргументації як система видів, способів та загальних правил побудови обґрунтування та критики.
43. Логічний зміст операцій доведення та спростування.

44. Співвідношення понять «доведення» та «доказування»: спільність та відмінність у цілях та засобах здійснення.
45. Логічні принципи побудови аргументації: визначеність, несуперечливість, обґрунтованість та достатність.
46. Основні алгоритмічні схеми доказової аргументації та їх застосування в юридичній науці й практиці.
47. Структура та види аргументації.
48. Прямі та непрямі способи доведення та спростування.
49. Критика як аргументаційна процедура та її логічні різновиди.
50. Логічні правила аргументації як критерії прийнятності побудови доказових процедур.
51. Логічні методи доведення та їх практичне значення для інтенсифікації доказових процедур.
52. Проблема доказовості аргументації; логічні засоби та шляхи її вирішення.
53. Координація логічних, психологічних та юридичних методів аргументації.
54. Формально-функціоналістські та змістовно-аналітичні підходи до здійснення юридичної аргументації.
55. Юридичні та логічні чинники об'єктивізації формування доказової бази; методологія їх взаємоузгодження.
56. Технологія застосування логічних правил аргументації при побудові доведень, спростувань та критики.
57. Логічні засоби сприяння об'єктивності доказових процедур: логічні стратегії «блокування» фальсифікованих свідчень, виявлення латентних суперечностей в аргументаціях опонентів та логічно необґрунтованих міркувань.
58. Логіка оцінювання доказових матеріалів на предмет встановлення їх істинності, сумісності та достатності.
59. Логічні методики доказування власної позиції в суді та критики позиції опонуючої сторони.
60. Можливості використання логічної теорії аргументації у науково-дослідницькій діяльності та різноманітних сферах практики.

11. Рекомендована література

Основна

1. Богдановський І. В. Логіка : навч. посіб. Ун-т держ. фіск. служби України, Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2020. 309 с.
2. Вандишев В.М. Логіка. Основні поняття і принципи: навчальний посібник. К: Кондор. Видавництво, 2016. 300 с.
3. Жеребкін В.Є. Логіка: Підручник. Київ: Знання. 2011. 262с.
4. Карамишева Н.В. Логіка (Теоретична і прикладна) навчальний посібник. К: Знання, 2011. 455 с.
5. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей. - К.: Центр учбової літератури, 2019. 452 с.
6. Кравчук, Л. В. Логіка та критичне мислення : посібник. Тернопіль : ТНМУ;

Укрмедкнига, 2023. 148 с.

7. Логіка для правознавців : навч. посіб. / [О. О. Бандура, О. І. Гвоздік, В. М. Кравець, Р.В. Михайленко та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 144 с.
8. Логіка для юристів: підручник / В.С. Бліхар, В.В. Левкулич, М.М. Олексюк, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо, О.І. Матвієнко. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 316 с.
9. Мозгова Н.Г. Логіка: навч. посіб.для студ. ВНЗ // МОН України. Київ: Каравела, 2011. 247с.
10. Цимбалюк В.І., Циганчук Л.А. Логіка для юристів. Навч. Посібник. Львів: Новий світ – 2000, 2017. 214 с.

Додаткова

11. Бандурка О. М., Тягло О. В. Юридична логіка : підручник. 2-е вид., переробл. і доповн. Х. : Золота миля, 2017. 216 с.
12. Гвоздік О.І. Логіка доказування в юрисдикційному процесі: навч. посіб. /О.І. Гвоздік, В.В. Кощинець. К.: Національна академія прокуратури України, 2016. 130 с.
13. Гвоздік О.І. Логічний аспект планування та проведення допиту. Філософські та методологічні проблеми права. 2023. № 1 (25). С. 28-37.
14. Гвоздік О.І. Логічні основи організації слідчого експерименту. Філософські та методологічні проблеми права. 2022. № 1 (23). С. 13-19.
15. Гвоздік О.І., Старенький О.О. Логіка формування доказової бази у кримінальному провадженні. Філософські та методологічні проблеми права. 2022. № 2 (24). С. 56-63.
16. Гнатюк Я.С. Некласична логіка: Навч. посіб.: Курс лекцій із практикумом // МОН України., Держ. ВНЗ "Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника". Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 191с.
17. Щербина О. Ю. Логіка та юридична аргументація : [монографія] / О. Ю. Щербина. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 303 с.
18. Шаптала Н.К. Доказування в конституційному судовому процесі: філософсько-правові засади. Монографія / Н.К. Шаптала. К.: Логос, 2018. 385 с.

Інформаційні ресурси вивчення дисципліни:

1. Безкоштовні електронні підручники в онлайн-режимі «Гуманітарні науки» (https://pidru4niki.com/1658092552093/filosofiya/filosofiya_prava).
2. Додаткові філософські ресурси комп'ютерної мережі INTERNET (<https://www.youtube.com/watch?v=4qrifdIxtiY&list=PL48Q51pndTVk4Ec0tOgTFQFVGUIRO8Cq8>; <https://www.youtube.com/watch?v=50xy4jS36H4>; <https://www.youtube.com/watch?v=z74Fa4Hz2Xo>).

3. Перелік основних довідників Тематичних ресурсів з філософії у комп'ютерній мережі INTERNET (<https://dn.naiu.kiev.ua/course/view.php?id=706>;
4. Перелік основних довідників Тематичних ресурсів з філософії у комп'ютерній мережі INTERNET (<http://www.bihun.in.ua/phillaw/>)
5. Посилання на науковий журнал «Філософські та методологічні проблеми права» (<https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/issue/archive>).
6. Логіка (юридична логіка): Мультимедійний підручник. Свідectво № 122981.

Розробник:

Доцент кафедри теорії,
історії та філософії права

Роман МИХАЙЕНКО